והאמר רבא תבעוה להנשא בו'. לא הוה מלי לשנויי קטנות אלא הגיע זמנן לרואות הוו דהא מסקינן בפ' תינוקת (נדה דף מו.) דמילתא דרבא אפילו בקטנה דילמא מחממא ורואה דהיכא דתבעוה לינשא ויצבה שבעה נקיים וכל אותם שבעה בדקה אחרית וערבית וטובלה ולא נבעלה אז צריכה לבדוק בכל יום ויום דלעולם משתבעוה לינשא איכא לספוקי דילמא חזיא מחמת תימוד עד שתיבעל הלך בעינן שבעה נקיים סמוך לבעילת מצוה וכן פירש רשב"ם בפרק תינוקת (שם): **יחודי בעלמא** הוו **מייחדי** להו. פרש"י לא היו באין עליהן אלא מתיחדים עמהן ואו לא והקשה ר"י א"כ כיון דאסורין לבא עליה מאי פת בסלו איכא מיהו הא י"ל כיון (ב) דשרי לאחר ז' פת בסלו קריגא ביה (א) ועוד הקשו הימי שרו ליחודי בהדייהו והאמר בפרק קמא דכתובות (דף ד.) מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא יש בין האנשים להכי פר"י דשתמו ישיגה בין הנשים להכי פר"י דכי אמרי מאן הויא ליומא לא אמרי מאן הויא ליומא לבעול אלא ליחודי בהדה בעלמא וכיון שהיו אומרים להם כך רק לייחד עמהם לא היו רואות דם ממחמת תימוד ב וראה לי כי מה שהקשה מכתובות דלא קשה דהא דאמר התם היינו דוקא לבאור דלא נשא מעולם דיליה מוקפו טפי דלמשמע בפ' כל היד (נדה דף יג.) כל האותז באמה ומשתין באילו מביא מבול לעולם ומפליג התם כאן בבאור כאן בנשוי בנשוי שרי אע"פ שאין אשתו עמו וע"כ הסיא דכתובות אייבי בבאור מדקתני מי שהיה טבאו טבוח ומת אביו של חתן או אמה של כלה וכו' עד ודווקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא אינש דטרחי ומזה מוכיח ר"י התם דאייבי במי אתין לו בנים ולא נשא מעולם שהוא בוש לטרוח בעצמו לורכי חופתו אבל אלמן מיהו גופיה מצי טרח והסיא קתני וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא יש בין האנשים וכו' ויכולני לפרש ולא בעל דקאמר היינו לא בעל מעולם אבל אלמן אע"פ שעכשיו אין לו אשה כיון דכבר היה לו אשה אשתו ישיגה עמו בחדר וכל שכן רבנן דהכא שאפילו עכשיו היה להם נשים אלא שלא היו בכאן בעיר ואפילו אם תמצא לומר דאלמן כמו כן אסור מכל מקום הכא שרי כיון שהיה להם נשים בביתם ולא תקיף יצרייהו כולי האי ואדרבה טפי הוה ניחא לפרוש רש"י כי לפירוש ר"י קשה הלשון דקאמר יחודי הוו מיחדי דהוה ליה למימר לייחודי בעלמא כלומר לשנויי מה שהקשה לא יש אדם אשה במדינה זו כו' ג ולהכי קאמר יחודי בעלמא כו' ולא היו באים עליהן כלל מדלא היו מביאים הנשים עמהם לעירם אלמנה לא היו באים עליהם אלא יחודי הוו מייחדי ליתובי יצרייהו אשה היו רוצים היו באים עליהן ואם היו באים עליהם ד היו מביאים אותן לעירם והשתא אע"פ שמילקתי בין בחור לנשוי גבי פירסה נדה אין לי ללמוד מכאן דמי שמת לו מת ברגל דאשתו ישיגה עמו בחדר ולא אמרינן הוא יש בין האנשים כו' וגימא דהא דאסרינן התם בתבילות שבתוך ימי החופה ליישן עמו בחדר היינו בבחור ודאי אין לחלק כך דהא אסרינן התם אפילו בשכבר בעל וכיון דכבר בעל פעם אחת מה לי נשוי מה לי בחור אבל בפירסה נדה מוקי לה דווקא בשלא בעל כי שמעתי בשם מורי ה"ר יחיאל מפרי"ש זצ"ל כיון דדבריה של ליעגא נוהג ברגל ואסור בתשמיש המטה כל ימי הרגל הוא יש בין האנשים וכו' ולאיתו מהדיא דכתובות דמסיק טעמא משום דאבילות אקילו ביה רבנן ולהכי קילא ליה ואתי לזלזולי ביה אמטו להכי יש בין האנשים וא"כ ברגל נמי כיון דאקילו ביה כי התם הוא יש בין האנשים אבל ביקודו של רבי' אברהם ב"ר דוד זצ"ל מצאתי בספר בעלי הנפש [שער הפרישה] שכתב להיתר וזה לשונו ולי נראה אי מתרמי לאינים אבילות ברגל שאין צריך לישן בין האנשים אע"ג דקילא ליה דלא חל עליה אבילות אבילות משום דשבעת ימי המשתה אית בהו משום אפושי שמחה לשושביניו ולכל בני החופה אבל שמחת הרגל דלית בהו כי האי גוונא לא דהא גבי שבת לא אשכחן מאן דאמר דהוא יש בין האנשים אע"ג דלא נהגא ביה אבילות עד כאן לשונו וקצת קשה לי א"כ כי פריך התם מאבילות דאתן לאבילות דעלמא ומשני רב אשי מי קא מדמית אבילות דהכא לאבילות דעלמא אבילות דהכא אקילו ביה רבנן פירוש ולהכי הוא יש בין האנשים אף על גב דכבר בעל הוה מצי למיפלג בין אבילות דהכא לדעלמא משום דחופה אית בה אפושי שמחה מיהו יש לומר דעדיפא מינה קא משני:

והשחלים [א] **והלגלוגות והביצים והגרגיר** [ב] **ויצא אחד אל השדה ללקט אורות תנא משמיה דר' מאיר זה גרגיר אמר ר' יוחנן למה נקרא שמן אורות שמאירות את העינים אמר רב הונא** [ג] **(המוציא) גרגיר אם יכול לאכלו אוכלו ואם לאו מעבירו על גבי עיניו אמר רב פפא בגרגירא מצרנאה אמר רב גידל אמר רב אכסנאי לא יאכל ביצים** [ד] **ולא יישן בטליתו של בעל הבית** [ה] **רב כי מקלע לדרשיש מכריז מאן הויא ליומא רב נחמן כד מקלע לשכנציב מכריז מאן הויא ליומא** [ו] **והתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר** [ז] **לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה אצל זה ונמצא אח נושא אחותו** [ח] **(ואב נושא בתו) וממלא כל העולם כולו ממזרות ועל זה נאמר** [ט] **ומלאה הארץ זמה אמרי** [י] **רבנן קלא אית להו** [יא] **והאמר רבא** [יב] **תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים רבנן אודועי הוו מודעו להו מקדם הוו מקדמי ומשדרי שלוחא ואי בעית אימא** [יג] **יחודי הוו מיחדי להו לפי** [יד] **שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו: מתני'** מסרוהו [טו] **בית אבטינס והשביעוהו ונפטרו והלכו להם ואמרו לו** [טז] **אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין** [יז] **אם (הוא) היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשים לפניו ואם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל:**

השחלין. קרש"ן: **הלגלוגות.** פולפו"ר: **הגרגיר.** מרוג"מ: **מצרנאה.** הגדל על המילר שאין סביבותיו זרע אחר שיכאים כמו: **לא יאכל ביצים.** שמביאין לידי קרי ומתגנה על בני הבית: **לא יישן בטליתו של בעל הבית.** שהוא מתכסה בה ביום אלא ימצא עליה קרי: **כי מיקלע לדרשיש.** שם היה רגיל ליכך: **מאן הויא ליומא.** יש אשה שתנשא לי ליומא שאתעכב כאן ותצא לאחר מכאן: **זה אצל זה.** בן שיוליד במדינה זו עם בת שיוליד במדינה אחרת: **רבנן קלא איתי להו.** ושמס קרוי על בניהם: **לריכה לישב שבעה נקיים.** מיום שנתרלית שמא מחמת תימוד ראתה דם: **יחודי בעלמא.** ואין מזקקין להן אלא שהנשוי אשה אין מתאוה כמי שאין לו אשה: **מתני' מסרוהו וקני בית דין.** שקרלו לפניו בסדר היום: **וזקני הרוב.** ללמדו חפיצת הקטורת המוטלת עליו ביום הכפורים שנאמר (ויקרא טז) ומלא חפניו קטורת סמים וגו' ובבוהה קשה היא כדלקמן (דף מז:): **בית אבטינס.** היו עושין את הקטרת כותשין אותו ומערבין סממניה: **והשביעוהו.** שלא יהא לדוקי לתקן מבחוץ ולהכניס בפיס כדאמרינן בגמרא (לקמן דף יט:): **אישי.** אדוני: **הוא פורש ובוכה.** מפרש בגמ' (שם): **אם היה חכם דורש.** בדבר הלכה כל ליל יום"כ שלא יישן ויראה קרי: **ואם לאו.** חכם הוא ויודע להבין ולשמוע דבר הלכה ואינו יודע לדרוש דורשין לפניו: **באיוב ובעזרא וכו'.** שהן דברים ממשיכין את הלב לשומען ואין שינה מוטפתו:

גמ'

גמ' וחלגלוגו' ע' ר"ה כו ע"ב: **תום'** ד"ה יחודי בעלמא. אבל ביחודו של בו'. וכוסא עוד בשמו בתוס' מגילת כה ע"א מס' ע"ג לח ע"א: **בא"ד** משום דשבעת יה"מ אית בהו בו'. ק"ל הא גם בשבעת ימי אבילות דליכא אפושי שמחה אסור ביחוד דלקמני כל אותן הימים וכו':

הגהות הב"ח

(א) מתני' מסרוהו כו' והשביעוהו לעליית בית אבטינס: (ב) תוס' ד"ה יחודי בו' י"ל יין דשרי כו'. ג"כ לפע"ד דאיכא להביא ראיה בדוה מפרק אע"פ לגבי מודעת דפריך נדה בת תשמיש היא ופריק אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו':

לעזי רש"י

קרש"ן [קרישו"ן]. שחלים. פולפו"ר [פולפיי"ר]. רגלה, חלגלוגה (עשב בר). אורוג"א. גרגיר (צמוח).

מוסף רש"י

מאן הויא ליומא. מי חפלה לינשא לימים שאתעכב כאן (יבמות לז:). קלא אית להו. ואם יבא בנו ממקום אחר יאמרו שהיא בת אביו ויפרוס (שם). שבעה נקיים. שמא מחמת תימוד פרסה נדה בשעה שנתפייסה (שם). למי שאין לו פת בסלו. אוכל היום והולב על למחר (לקמן עד:).

מוסף תוספות

א. [ופירוש] מאן הוה ליה ליומא [היינו] לימים שאשב בכאן, כי דעתו להתעכב בעיר יותר מזמן טבילתה, וכיון שכן יש לו פת בסלו חשיב, כיון שהיא ראויה לו אחר שתטבול. ריטב"א יומא נ: ב. ומיהו כיון דשרו להו ולא מחמרן ואילו רצו לבעול הרשות בידו הרי יש להם פת בסלם. פירסה נדה ואיכא לאוקמא דאוליימת, אבל הכא ליכא אלא אומרא דרבנן, ולפי דבריו משמע דקאי הא' ואב"א אפירסה בתריימת דוקא, כלומר שלא היה שם אלא יחוד ולא היו באין עליהם דליכא ז' נקיים. ולא נהירא דהא ליכא פת בסלו, אלא כדפי' כך נראה יותר.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל המולא], ב) [ובמות לז:], ג) יבמות לז: (ע"ש בתוס' מז:), ד) [ביבמות לז: ובילקוט ובהרמב"ם פכ"א מהלכות אבל ביאה דין כמו ובטור וס"ע אה"ע ס"ס ג ליתא להנהו ג' תיבות], ה) יבמות לז: נדה מז., ו) [לקמן מז. עד: יבמות לז:] כתובות סב: סג.,

תורה אור השלם

1. וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל הַשָּׂדֶה לְלַקֵּט אֹרֹת וַיִּמְצָא גֶּפֶן שָׂדֶה וַיְלַקֵּט מִמֶּנּוּ פַקֻּעֹת שָׂדֶה מְלֹא בִגְדוֹ וַיָּבֹא וַיְפַלַּח אֶל סִיר הַנָּזִיד כִּי לֹא יָדָעוּ: מלכים ב ד לט
2. אֵל תְּחַלֵּל אֶת בְּתֶךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה: ויקרא יט כט

גליון הש"ס

תום' ד"ה יחודי בעלמא. אבל ביחודו של בו'. וכוסא עוד בשמו בתוס' מגילת כה ע"א מס' ע"ג לח ע"א: **בא"ד** משום דשבעת יה"מ אית בהו בו'. ק"ל הא גם בשבעת ימי אבילות דליכא אפושי שמחה אסור ביחוד דלקמני כל אותן הימים וכו':

רבינו חננאל

אורות זה גרגיר ומאיר העינים. גרגירא מצרנאה. אכסנאי לא יאכל ביצים וישן בטלית בעל הבית, שמא יראה קרי ויטנף הטלית ויחשדהו בעל הבית על אשתו. רבנן כגון רב ורב נחמן הוו אמרי מאן הוויא ליומא. כלומר איזו אשה אשאנה היום וכשאצא מן המקום ההוא אגרשנה. ואקשינן והתניא ר' אליעזר אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אחרת במדינה אחרת כו'. ופרקינן רבנן קלא אית להו. כלומר זה בנו של פלוני חכם, וזה בתו של פלוני, וכשיבא לישאנה ויגידו לו כי היא בת פלוני לא ישאנה שיודע שהיא אחותו. ואקשינן ואיך מותר לומר מאן הויא ליומא. כלומר מקדש ומכניס אפי' אינו שוהה במקום אלא יום אחד. והא [אמר] רבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים. ופרקינן הני רבנן הוו מקדמי ומשדרי שליח. איבעית אימא חס ושלום שיהיו עושין מעשה אלא ייחוד בלבד, שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו. כלומר מי שיש לו [פת אינו] תאב למאכל כל כך, ומי שאין לו לעולם רעב. והוליכוהו זקני כהונה לעליית בית אבטינס.

תוס' ישנים

ואי בעית אימא יחודי הוי מיחדי כו'. ואומר רבינו דאמולה מילתא קאי שלא היו אומרים להם לינשא מיד אלא מיחדי, ולא היו מצפות שישאו ולא היו אז רואות מחמת תימוד, ולכך יכולים היו לבא עליהם בלא ז' נקיים ויש פת בסלם. ואם היו באין עליהן היו מוליכין אותם לעיבר, ולילא משום ומלאה הארץ זמה. והשתא לא צריך תו לטעמיה דמסדרין שלוחי מעיקרא, ולכך קבעו כאן התלמוד. והשתא לא שייכא כאן הך דכתובות [ד, ב] דתתן כל זמן שלא בעל הוא יש בין האנשים כו', דהכא לא שייך כלל דם תמוד כדפרישית, וכן פי' ה"ר יצחק בן רבינו מאיר ביבמות. אבל ה"ר יוסף פי' דהך דכתובות

גמ' **תנא** ללמדו חפינה. מוליכין אותו לבית אבטינס שסם הקטרת מלוי: **לשכת פרהדרין.** ליטן סם: **לשכת אבטינס.** للמוד חפינה: **על גגה.** היה בית הטבילה מי מעיין היו בתוך לסם ברומה: **מסיבה.** בנין אבנים מעלות מגלגלות וסובבות במקיף עמוד כמין עץ גלגל של גת: (ד) **לגג בית הפרוה.** לעלות לה דרך המסיבה: **לשכת הגולה.** על סם בור שכרו סם עולי גולה: **אחורי שמיהן.** للשכת הגולה وللשכת הגזית: **וגג שלשתן שוה.** קירות אחד לשלשתן: **שער הדלקה שער הקרבן.** לא ידעתי למה נקרא שמם כך: **שער המים.** שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך המזבח כמה כך מפרש בשקליס (פ"ו מ"ג): **ועשרה קדושין.** ידיו ורגליו מן הכיור: **בו ביום.** ביום"כ ולקמן (דף לב.) יליף להו מקראי וכולן בקדש כדמפרש: **על גג בית פרוה.** שהיתה בנויה בתוך עזרה מקודשת: **חוץ מזו.** בטילה לאשונה שאינה באה בשביל יום"כ שאף כל ימות השנה שניהו בפ"ג (דף ל:) אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול אבל בטבילות הבאות מחמת יום"כ בעינן מקום קדוש דהכי כתיב בהו ורחץ את בשרו במים במקום קדוש (ויקרא טז): **ובלד לשכתו היתה.** אלמא לשכה יש לו בדרום: **ומספינרא לשכת פרהדרין.** שהוא יתן שם בדרום הוא אבל בית הטבילה חול: **מאי טעמא מקדים קאי רו'.** כשהוא משכים לנקר כל שבעה עומד ממטתו: **ומיסך רגליו ועובל.** התם על גב שער המים שהיא על גבה בעובי החומה מתוקן בית טבילת חול ומעיין משוך שם באמה מעין עיטם כדלקמן (דף כח.) וכל המיסך רגליו טעון טבילה ליכנס בעזרה ואזיל לצפון للשכתו השניה للמוד חפינה ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כולה יומא כדתנן (לעיל דף יד.) כל שבעת הימים הוא זורק את הדם וכו': **לבהדי פניא מדו עליה.** כלאמרינן בריש פירקין: **ואזיל לדרום ועבל.** על שער המים כר"ע דאמר (שם) טהור שנפל עליו הזאה טמאתו: **וייתי.** הולך ושוכב בלשכת פרהדרין אשר אצל בית הטבילה: **דאי אמרת לשכת פרהדרין.** שהוא יתן בה הוא בצפון ורחוקה מבית הטבילה הטרחתו כל העמל הזה: **מקדים קאי ומיסך רגליו.** כדרך כל המשכימין: **ואזיל לדרום.** לשער המים: **ועבל וגמר חפינה.** התם בבית אבטינס אשר שם ואזיל לבית המקדש וכו': **אלמה לא.** קושיא היא כלומר וכי לא טוב לך להטריחו מטרחינן ליה מדעת דאי לדוקי הוא ואינו ירא שמים לקבל עליו טורח המקדש ליפרוש מן הכהונה גדולה ולא יקבלנה מתחילה וטוב לנו שהרי הן משנין את עבודה כדלקמן בשמעתין: **א"נ.** אפילו אדם כשר הוא טוב לנו להטריחו כדי שלא תזוח דעתו עליו להתגאות בכתר כהונה: **דאי לא תימא הכי.** (ה) דלא בעינן לאטרוחיה לעבד שתי לשכיותיו בהדי הדדי: **לימא תיובתא.** מתני' דקתני אתה שלוחנו תיובתא דרב הונא כו': **הני כהני.** בהקרבת קרבנותיו (ו) שלוחי דרחמנא הינהו ולא שלוחינו ופפקא מינה דאם הוא מודר הנאה ממנו מותר לו שיקריב עליו קרבנותיו כדתנן בנדרים (דף לה:): הכי

גמ' תנא ללמדו חפינה אמר רב פפא שתי לשכות היו לו לכ"ג אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס אחת בצפון ואחת בדרום אחת בצפון דתנן (א)א"ר' לשכות היו בעזרה ג' בצפון וג' בדרום שבדרום לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחין לשכת המלח ששם היו נותנין מלח לקרבן לשכת הפרוה (ב)ששם היו מולחין עורות קדשים ועל גגה היתה בית טבילה לכ"ג ביוה"כ לשכת המדיחין שם היו מדיחין קרבי קדשים ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה ג' שבצפון לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית לשכת העץ אמר ר' אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת אבא שאול (ג)אומר לשכת כ"ג היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה היה בור הגולה והגלגל נתון עליו ומשם מספיקין מים לכל העזרה לשכת הגזית (ג)שם היה סנהדרין של ישראל יושבת ודנה את הכהנים ומי שנמצא בו פסול היה לובש שחורים ומתעטף שחורים ויצא והלך לו ושלא נמצא בו פסול היה לובש לבנים ומתעטף לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים אחת בדרום דתנן (ד)שבעה שערים היו בעזרה ג' בצפון וג' בדרום ואחד במזרח שבדרום שער הדלקה שני לו שער הקרבן (ה) הקרבן שלישי לו שער המים שבמזרח שער נקנור (ה)ושתי לשכות היו שם אחת בימינו ואחת בשמאלו אחת לשכת פנחס המלבש ואחת לשכת עושי חביתין (ז)שבצפון (ו)שער ניצוץ (ז) בנין אכסדרה היה ועלייה בנויה לו על גביו ושם כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה (ח) ושלפנים הימנו החיל שני לו שער הקרבן שלישי לו שער בית המוקד ותניא (ט)(ט)חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום (ח)וכולן בקודש [על גג] בית הפרוה חוץ מזו שהיתה בחול על גבי שער המים ובצד לשכתו היתה ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום או לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום ומסתברא דלשכת פרהדרין בדרום הואי מאי טעמא מקדים קאי ומיסך את רגליו וטביל ואזיל לצפון וגמר חפינה ואתי לבית המקדש (ט)ועביד עבודה כולי יומא לבהדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל ונייח דאי אמרת לשכת פרהדרין בצפון מקדים קאי ומיסך רגליו ואזיל לדרום וטביל וגמר חפינה ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כוליה יומא להדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל ובעי מהדר ומיזל לצפון ומינח ומי טרח מטרחינן ליה כולי האי אלמה לא מטרחינן ליה טפי דאי צדוקי הוא ליפרוש אי נמי שלא תזוח דעתו עליו דאי לא תימא הכי נעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי אי נמי תסגי ליה בחדא: ואמרו לו איש כהן גדול וכו': לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע (ו)דאמר רב הונא בריה דרב יהושע (ה)הני כהני שלוחי דרחמנא הינהו דאי אמרת שלוחי דידן הינהו מי

ששם מדיחין (ט)(קדשי) קדשים. הא דאמרינן לעיל (דף טז.) דשולחנות היו בעזרה להדיח עליהן הקדשים וכדכתיב בהדיא ביחזקאל (מ) י"ל דבשר קדשים מדיחין על השולחנות אבל קרבי קדשים שיש בהן פרש ומאיסי מדיחין אותם בלשכת המדיחין(י): **לשכת בית הפרוה.** וא"ת מאי שנא דכי תנא להו בריש נקט לשכת המלח ולשכת בית הפרוה ולשכת המדיחין וכי מפרש להו מפרש לשכת המדיחין והדר לשכת הפרוה וי"ל אי הוי מפרש לשכת בית הפרוה בריש איכי ליתני ועל גגה היה כהן טובל כו' ואכתי לא קתני איכי סליק להתם להכי תנא לשכת המדיחין בריש ומשם היתה מסיבה לגג בית הפרוה אמנם לאיתי במסכת מדות (פ"ב מ"ג) ושם מפרש לשכת הפרוה בריש כי סידלא דריש וגם במקלת ספרים שלנו יש כמו כן בכאן: מי

(א) מדות פ"ב מ"ג ע"ש, כ) [מנחות כא: וע"ש בתוס'], ג) תמיד ט. מדות פ"ג מ"ד, ד) [תמיד כה: מדו' פ"ג מ"ה], ה) [לקמן ב. לא. עא. זבחים יט:], ו) [לעיל יד:], ז) קדושין כג: נדרים לא:, ח) [צ"ל קרבנותינו יעב"ץ], ט) [ל"ל קרבי], י) עי' תוי"ט ל"ה לשכת המדיחין,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שני לו שער (הקרבן) מז"מ וכ"כ ס"א הבכורות: (ב) שם שבלפון שער ניצוץ וכבמין אכסדרה היה: (ג) שם ולוים מלמטה (ושלפנים ממנה החיל) תא"מ וכ"כ ס"א ופתח היה לו לחיל: (ד) רש"י ד"ה עולה לגג בית הפרוה: (ה) ד"ה דאי לא תימא הכי אלא לא בעינן לאטרוחיה:

תוס' ישנים

לשכת הפרוה ששם מודחין עורות קדשים. היינו לשכת המלח הנזכר (בריש) [בהקומץ] דבה [מנחות כא, א] בשלשה מקומות המלח נתונה בלשכת המלח ועל גבי הכבש כו', ואין זו לשכת המלח (ותיכף) [והכמ] שנתנין בו מלח לכל ערכי קעודה. דבינו אליעזר. **בצפון דתנן שש לשכות.** בדרום גרסינן בקמייתא גבי לשכת המלח ופרוה ומדיחין, ובלפון גרסינן בבתרייתא לשכת הגולה כו'. וכן מוכח סוגיא דבמתוך דקאמר אזיל לדרום וטבל [וניים], אלמא שער המים היה בלד לשכתו וכו', ובמדות [פ"ה מ"ג] גרס איפכא. וזו הגירסא נראה לרבינו עיקר. **שער הדלק.** יש לפרש שדרך שם היו מביאין אם לבערכה. **שער הקרבן.** אמת דרך שם היו מביאין אם קרבנות. **לבהדי פניא מדו עליה.** שקובר הזאתו טימאתו וכרבי עקיבא. **דאי ס"ד הני כהני שלוחי דידן נינהו.** וא"ת והא בנדרים פרק אין בין המודר [לה, ב] אינשא לן אי שלוחי דידן ניהו ולא איפשיטא, ואמאי לא פשטינן ליה מהאיך. וי"ל דלא ניחא ליה לפוסקה מדברי אמורא. וכי אלי גוונא פרק בנבא מציעא [ק, ב] ובכתובות [סט, ב] גבי אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה שהיה יכול לחוכיח כן מדברי אמוראים.

עין משפט נר מצוה

צה א ב מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הלכה ח:
צו ג מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הלכה יא:
צז ד מיי' פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד:
צח ה מיי' שם הלכה ח:
צט ו מיי' שם פ"ה הלכה ט:
ק ז מיי' פ"ב מהלכות עבודת יום"כ הלכה ג:
קא ח מיי' שם הלכה ג:
ט [מיי' פ"ו מהלכות בדיס הלכה ה]:

מוסף רש"י

הני כהני. לענין הקנבת קרבנות, **שלוחי דרחמנא נינהו.** ולא שלוחי דידן, ופפקא מינה לאודר בשאה מבהן, שבהבן מותר להקריב קרבנותיו (קדושין כג:). **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן (נדרים לה:).

רבינו חננאל

תנא ללמדו חפינה. אמר רב פפא ב' לשכות היו לו לכהן גדול אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס אחת בצפון ואחת בדרום. אחת בצפון דתנן בסוף מדות שש לשכות היו בעזרה שלש בדרום לשכת המלח כו'. שלש בצפון לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית. לשכת העץ אמר ר' אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר לשכת כהן גדול היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה הנה אחת בצפון. ואחת בדרום דתנן במדות פ' ראשון שבעה שערים היו בעזרה ג' בצפון וג' בדרום ואחד במזרחו שבדרום שער הדלק. שני לו שער הקרבן. שלישי לו שער המים. ותניא חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום וכולן בקדש אבית הפרוה חוץ מזו שהיתה בחול על גבי שער המים ובצד לשכתו היתה. **נתברר** כי שתי לשכות היו לכהן גדול, לשכת פרהדרין שהיה א) דרכה שבעת הימים שהיו מפרישין אותו מביתו. ולשכת בית אבטינס שהיו מלמדין אותו שם חפינה. ולא נתברר לנו בהדיא איזו היא בצפון ואיזו היא בדרום. אמרו לו אישי כהן גדול (אני ואתה ושליח) [אנו שלוחיו] **בית** דין ואתה שלוחינו כו'.

א) [נל"ל דר כהן].

מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד כו'. תימה דבפרק אין בין המודר (נדרים דף לה:) מיבעיא לן הני כהני שלוחי דרחמנא מינהו או שלוחי דידן מינהו וקאמר מ"ש מ"ש טובא התם ולבסוף לא מיפשיטא ואמאי לא פשיט לה מדרב הונא בריה דרב יהושע דהכא י"ל דלא בעי למיפשט מדברי אמוראים אלא ממתני' וברייתא וכי האי גוונא ל"ל אהא דמיבעיא לן בפ"ק דב"מ (י: וש"ס) וכפ' הכותב (כתובות פט:) אי אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה ולא איפשיטא אע"ג דבכמה דוכתי בש"ס משמע בפרק נערה (שם מד. וש"ס) ובפרק האומר (קדושין דף סה. וש"ס) דאית לה כתובה כמו שהוכיח שם ר"י אלא לא בעי למיפשט אלא ממתני' וברייתא ולי נראה דלעולם פשיטא ליה מדרב הונא בריה דרב יהושע דשלוחי דרחמנא מינהו דאי ס"ד שלוחי דידן דווקא מינהו ולא שלוחי דרחמנא כלל מי איכא מידי כו' והתם מיבעיא ליה אי שלוחי דידן קנא דהוו להו שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן או שלוחי דרחמנא דווקא והא לא מצי למיפשט מדרב הונא דאפילו אי שלוחי דידן נמי הוו מקרבי אע"ג דאתן לא מצינן למיעבד כיון דאף שלוחי דרחמנא מינהו ומילתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר [לאו] שלוחי דידן מינהו לא נפקא מיניה מידי לענין מודר הנאה דבין אי שלוחי דידן דווקא מינהו בין אי שלוחי דרחמנא נמי מינהו אסור במודר הנאה דקא מהני ליה אלא נראה דנפקא מינה אי אמר בעל הקרבן לא בעינא לקרביה [כהן] שבאותו משמר אלא כהן אחר אי אמרינן שלוחי דידן דווקא הא אמר לא בעינא ולא נקריב ליה כהן שבאותו משמר בעל כרחו ואי אמרינן שלוחי דרחמנא מינהו נהי נמי דמפרשינן אף שלוחי דרחמנא מינהו עיקרא שלוחי דרחמנא מינהו ולאו כל כמיניה לעכב על ידם אלא יקריבוהו כהני משמר[1]: **בם ולא בתפלה.** נראה לי[2] בס[3] שואל מפני הילאה ומשיב מפני הכבוד[4] ולא בתפלה דאמרינן (ברכות דף ל:) אפילו מלך שואל בשלומו לא ישיבנו אפי' נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק: מהיכא

מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דידן מצו עבדי הכי קאמרי ליה משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת בית דין: הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין וכו': הוא פורש ובוכה [8]שחשדוהו צדוקי והם פורשין ובוכין [9]דא"ר יהושע בן לוי כל החושד בכשרים לוקה בגופו וכל כך למה [3]שלא יתקן מבחוץ ויכנים כדרך שהצדוקין עושין ת"ר [3]מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכנים ביציאתו היה שמח שמחה גדולה פגע בו אביו אמר לו בני אף על פי שצדוקין אנו מתיראין אנו מן הפרושים אמר לו כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה [1]כי בענן אראה על הכפורת אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו עכשיו שבא לידי לא אקיימנו אמרו לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה והיו תולעין יוצאין מחוטמו ויש אומרים ביציאתו ניגף דתני רבי חייא כמין קול נשמע בעזרה שבא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו ככף רגל עגל בין כתפיו שנאמר [2]ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל: א"ר זכריה בן קבוטל וכו': מתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב א"ר זכריה בן קפוטל ומחוי ליה רב בידיה קבוטל ונימא ליה מימר ק"ש הוה קרי וכי האי גוונא מי שרי והא"ר יצחק בר שמואל בר מרתא [2]הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתותיו ולא יורה באצבעותיו ותניא רבי אלעזר חסמא אומר הקורא את שמע ומרמז בעיניו ומקרץ בשפתותיו ומראה באצבעו עליו הכתוב אומר [3]ולא אותי קראת יעקב לא קשיא [7]הא בפרק ראשון הא בפרק שני ת"ר [4]ודברת בם [5]בם ולא בתפלה ודברת בם בם יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים רבי אחא אומר ודברת בם עשה אותן קבע ואל תעשם עראי אמר רבא [10]:[2]השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם בם ולא בדברים אחרים רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו שנאמר [5]כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר: **מתני'** [7]בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע [11]צרדא ואומרים לו אישי כ"ג עמוד והפג אחת על הרצפה ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה: **גמ'** מאי צרדא אמר רב יהודה צרתה דדא מאי היא גודל מחוי רב הונא ואזל קלא בכולי בי רב: ואומרים לו אישי כ"ג הפג אחת על הרצפה וכו': אמר רב יצחק על חדת מאי היא אמרי ליה אחוי קידה: ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן שחיטה (וכו'): תנא לא היו מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכנור אלא בפה ומה היו אומרין [6]אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו מיקירי ירושלים לא היו ישנין כל הלילה כדי שישמע כ"ג קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו תניא אבא שאול אמר אף בגבולין היו עושין כן זכר למקדש אלא שהיו חוטאין אמר אביי ואיתימא ר"נ בר יצחק תרגומא נהרדעא דא"ל אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אמריתו אמאי לא אתי משיח והא האידנא יומא דכיפורי הוא ואבעול כמה בתולתא בנהרדעא אמר ליה הקב"ה מאי אמר אמר ליה לפתח

הכי קאמרי ליה. האי דקאמרי ליה אתה שלוחנו לאו בעבודה קאמרי ליה אלא לענין קבלת שבועה כלומר לא לפי מחשבה שבלבך אם באת להעריס בקבלת השבועה אנו משביעין אותך לפי דעתינו ודעת ב"ד: **שחשדוהו** (8) **לצדוקי.** לתקן הקטורת ולתת אותה על מחתת האש בהיכל ולהכניסה אחרי כן לבית קדשי הקדשים שכן אומרים הצדוקים כלהקמן: **החושד בכשרים לוקה בגופו.** דכתיב (שמות ד) הן לא יאמינו לי וגו' וכתיב והנה ידו מצורעת כשלג: **וכל כך למה.** השבועה הזאת למה: **שלא יתקן.** הקטורת מלא חפיס הייתנת ביה"כ על המחתה דכתיב (ויקרא טז) ומלא חפניו וגו' ונתן את הקטורת על האש וגו': **מבחוץ.** בהיכל היו נותנין אותה לצדוקין על האש ואח"כ מכניסין שהיו דורשין אל יבא כי אם בענן כי בענן אראה (שם) וכתיב בריש הקרא ואל יבא בכל עת אל הקדש ומשמע כי בענן עשן הקטרת יבא ואז אראה על הכפורת: **מחוטמו.** שהוא רחוק לפניו לאכנס לבית לפי שהוא בולט לפניו כדאמר נמי במס' שבועות (דף יח:) הנכנס לבית המטונף דרך אחוריו ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור אלמא הכא דרך אחוריו נכנס חוטמו אחרון: **מפני ליה לחייא בר רב א"ר זכריה בן קפוטו.** בפ"א ומחוי ליה רב בבי"ת עשה לו סימן שהוא קבוטו בבי"ת: ירמוז יקרוץ יורה כולן לשון אחד הן אלא זה נופל על העינים וזה נופל על האצבעות שנאמר (משלי ו) קורץ בעייניו מולל ברגליו מורה באצבעותיו: **בפרק ראשון.** לריך בו כוונה שנאמר בו (דברים ו) והיו הדברים האלה על לבבך: **בם.** שם לך (ב) להשמיע מה שאתה מוציא מפיך: **ולא בתפלה.** שהתפלה בלחש שנאמר (ש"א א) וקולה לא ישמע כך מלאתי בשאלותם דרב אחאי גאון (ג): **בם.** בדברי תורה: **ולא בדברים אחרים.** שיחת הילדים וקלות ראש: **לא יוכל איש לדבר.** אין לו רשות: **מתני' אצבע צרדא.** מפרש בגמ': **והפג.** טייל להפיג שיהא מעיניך עמוד והפג אחת שחוק לנו פעם אחת על הרצפה להפיג שיגתך ובגמרא מפרש מאי היא: **ומעסיקין אותו.** בהפיגותם ובטיוליהם שלא ייאן עד שמגיע זמן שחיטת תמיד של שחרית שהוא בהאיר המזרח: **גמ' לרפה דדא.** לרתה של זו אצבע (ג) תהי לרה לזו ומאי היא זו גודל באצבע הסמוכה לגודל היא מחבר לאגודל בחזקה ושומטה ומכה על כפו ונשמע הקול: **כגוליה בי רב.** בית המדרש: **על חדא.** דרך חידוש הראה לנו: **אחוי קידה.** נוענ גודליו בחרך ושוחה ונוטל את הרצפה ועומד כך מפורש במס' סוכה (דף נג.): **אלא בפה.** היו משוררין לפניו: **אם ה' לא יבנה בית וגו'.** כלומר אזהר בעבודתך שתהא לשם שמים שתהא לרצון שאם אינה רצויה אין בורחך עולה לכלום: **שוא עמלו בוניו בו.** בחנם יגעים בבנין אלא יתקיים: **מיקירי ירושלים.** מחשובי ירושלים עושין כך אלא היו ישנים: **אלא שהיו חוטאין.** משתקין אנשים ונשים יחד ובאין לעבירה: **הרגומא.** להאי בגבולים היכא היו חוטאין בנהרדעא לפתח

מיהו יליו שנטלו הכף והמחתה נכנסו קודם. בטין דגל עגל. פירושלמי [פ"א ה"ה] פרץ והכתיב [ויקרא טז, יח] וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואפילו אותן שכמוה כהן ולמות פריכס פני אדם, ומתרץ שזה הקטרת לא נעשה ממידתו. ולקמן גבי מעשה דשמעון הצדיק פרק טרף בקלפי [לנ, א] שהיה נכנס עמו זקן לפני ולפנים פריך פירושלמי [פ"ה ה"כ] [כה"ג], ומתרץ כבוד הקב"ה היה. **ודברת בם ולא בתפלה.** פי' בקוטרס שהתפלה בלחש. ועוד נוכל לפרש ודברת בם שאילת שלום ומשיב מפני הכבוד, וכן מפרש פירושלמי [ברכות פ"ב ה"ו]. ועוד יש לפרש כדאמרינן בפ"ק דשבת [יא, ב] חבירים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה. **צרדא.** פי' בקוטרס שהוא אצבע שני לאצבע גדול. וכן פירש מי זו היא אמה ולרצדא לרתה דדא שהיא אגודל. וכן שניהו בתוספתא [פ"א ה"ו] אחיהו אצבע גדולה לרצדא גדולה של ימין, וכן נשמע יותר הקול. וכן יסד הפייט [בפרשת שקלים] גיא וכל עפרה בלרצדא הכילו, וחכו לפי שדורש וכל בשלש עפר אתרן [ישעיה מ, יב], (ובאלעבו) [דבאלעבו] שלישי בכחו, וכשוס מדרש מלא.

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"א מהל' עבודת יוה"כ הלכה ז:

קג ב מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ח טור ס"ע ס"מ סי' סג סעיף ו:

קד ג מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה ד ומנ"א סי' קנו רמ"א בי"ד סי' רמו סעיף כה:

קה ד מיי' פ"א מהל' עבודת יוה"כ הלכה ח:

רבינו חננאל

ואוקימנא משביעין אנו אותך על דעתנו ועל דעת ב"ד. אבל שלוחינו לא דכתני שלוחי דרחמנא אינון ולא שלוחי דידן. **הוא פורש ובוכה** שחשדוהו צדוקי. והן בוכין שכל החושד בכשרים לוקה בגופו. **וכל כך למה,** שלא יתן את הקטורת על המחתה בהיכל וכיונים לפני ולפנים שדורשין כי בענן אראה על הכפורת. כלומר צריך לתת הקטורת [מבחוץ]מכניס בבית קודשי הקדשים והענן כבר עלה. מעשה בצדוקי אחד כהן גדול ששמח כך, ובא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו הכהנים [ומצאו] מכה כמין כף רגל עגל בין כתפיו, כדכתיב ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל. **אם היה חכם דורש ואם לאו תלמ' חכמ' קורין לפניו כו'.** ירושלמי אעפ"כ היו קורין לפניו המקרא הזה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא וגו'. תני במשלי ובתלים מפני שטעמן מפיג את השינה. **הוה מתני רב חנן לחייא** כו'. כלומר היה מלמדו המשנה ושונה א' זכריה בן קפוטר. והיה רב מתפלל וקורא קריאת שמע ולא היה יכול לומר לו (כמו) כי טעיתה והיה מראה לו באצבעו בית כלומר קבוטר הוא. **והקשינן** וכי שרי לקורא ק"ש למעבד הכי. **והתניא** ר' אלעזר **חסמא** אומר הקורא ק"ש ומרמז בעיניו [ומקרץ] בשפתיו ומורה באצבעו עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל. ופרקינן כי תניא **ההיא** בפרק ראשון שהוא משמע עד והיה אם שמוע, ורב כי עבד בפרק שני עבר. ת"ר **ודברת בם בם ולא בתפלה.** בקול (ולא) [אלא] בלחש. **בם יש לך רשות לדבר** ולפסוק מן התלמוד ולא בדברים אחרים. **בם עשאם קבע. אמר רב** המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם. **בם** יש לך להפסיק ולקרות ק"ש ולא בדברים אחרים. **רב אחא** אמר עובר בלאו שנאמר כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר. פי' **צרדה,** צרת גודל. עמוד **והפג על הרצפה.** א"ר יצחק על חדת. ומעסיקין אותו עד זמן שחיטה. תנא אין מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכינור אלא בפה, ומה היו אומרים, אם ה' לא יבנה בית וגו'. מיקירי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה. תניא אבא שאול אומר אף בגבולין והיא נהרדעא היו עושין כן אלא שהיו חוטאין, כדאמר להו אליהו כמה בתולות איבעול בנהרדעא ביומא דכיפורי. והקב"ה מאי אמר,

מסורת הש"ס

(א) שבת לז. ע"ש, ב) [נקמן נג.], ג) [תוספתא פ"א], ד) ברכות נח., ה) [ע"ר בערוך ערך בס פי' על סוגיא זו], ו) סוכה כח., ז) [עי' תוס' ממומת לה: ד"ה וכמה כו'], ח) [פרשת ומתמן סי' קמנ], ט) [וע"ע תוס' ב"ק פו: ד"ה ביישו ותוס' ב"מ יח: ד"ה מנן], י) [וע"ע תוס' קידושין כג: ד"ה לתמכן], כ) [עי' תוס' ברכות יב. ד"ה ובאמנגן],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז ב
2. וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל:
יחזקאל א ז
3. וְלֹא אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי יָגַעְתָּ בִי יִשְׂרָאֵל:
שעיהו מג כב
4. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז
5. כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשְׁבַּע עַיִן לְרְאוֹת וְלֹא תִמָּלֵא אֹזֶן מִשְּׁמֹעַ:
קהלת א ח
6. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לִשְׁלֹמֹה אִם יְיָ לֹא יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ אִם יְיָ לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר:
תהלים קכז א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שחשדוהו בצדוקי. לתקן הקטורת מבחוץ ולתת לתוכה: (ב) ד"ה בם שים לך רשות להשמיע: (ג) ד"ה לרתה דדא כו' אצבע שהיא לרה לזו:

מוסף רש"י

הא בפרק ראשון. פרשת שמע בעי כוונה (ברכות מז.). **שיחת חולין.** דברי הבלי ושחוק (סוכה כח.). **פרחי כהונה.** ילדים כהנים (סוכה מז.).

מוסף תוספות

א. ונפקא מינה למודר הנאה מכהן שהכהן מותר להקריב קרבנותיו. רש"י קידושין נג: ד"ה שלומי. ב. בקריאת שמע. ריטב"א. ג. [כדמפרש] בירושלמי וכו' ודברת בם מכאן שיש לך רשות לדבר בם. תוס' ברכות יב. ד"ה ובאמנגן.

תוס' ישנים

והיו תולעים יוצאים מחוטמו. מקה כנגד מדה שהרים אלא לנוכך. ובקוטרת פירש שחוטמו נכנס קודם לפני ולפנים.

לפתח חטאת רובץ. יל"ל מחטיאו בעל כרחו: **מתני' תורמין את המזבח.** הדשן שהוא חותה מן הדשן במחתה פעם אחת בין רב למעט ובלבד שלא יפחות ממלא קומץ ונותנו במזרחו של כבש ונבלע במקומו שנאמר (ויקרא ו) והרים את הדשן וגו' ושמו אצל המזבח ויליפין לקמן [ב] מוהרים ממנו בקומצו והיא היתה תחילת עבודת שחרית בהשכמה: **סמוך לו.** סמוך לקריאת הגבר לפני קריאתו או לאחריה: **ביוה"כ.** תורס מחלות: **וברגלים מאשמורה הראשונה.** שהיא בשלשית הלילה כדאמר במסכת ברכות (דף ג.) ג' משמרות הוי הלילה. וגמרא לא מפלג טעמא דכולהו: **ולא היתה קריאת הגבר מגעת.** ברגליים עד שהיתה העזרה מלאה מישראל המביאין קרבנותיהן להיות מזומנים להקריבן אחר התמיד מיד: **גמ' אחיכא קיימי'.** איני יודע לפרשה וגי"ל דה"ג תנן התם אברים שפקעו כו' והיא משנה במס' זבחים (דף פו.) ומתוך פקיעותן קופלין ונופלין מן המערכה: **קודש חלות.** לילה: [ג] **ומועלין בהן.** וקודש חלות אינו חשוב עיכול באבר שיש בו עדיין ממש לפיכך צריך להחזירו למערכה וכיון שלא נעשית כל מלותן קדשי ה' קרינן ביה ואין ביה מעילה לנהנין ממנו: **אחר חלות.** אין צריך להחזיר (בו) שהחלות עושה עיכול באברים שמשלה בו האור ופעל"פ שיש בו ממש כדיליף לה לקמיה: **ואין מועלין בהן.** כדקיי"ל (פסחים דף כו.) [ד] שנעשית מלותו אין מועלין בו כיון דלית ביה צורך גבוה לא קרינן ביה קדשי ה' ומעילה כתיב (ויקרא ה) וחטאה בשגגה מקדשי ה': **מנה"מ.** דחלות עושה עיכול: **כל הלילה והקטיר.** היא העולה על מוקדה כל הלילה אלמא כל הלילה מלוה להיות על מוקדה אלמא כל לילה הויא הקטרת אברים ואפי' [ה] מה שעל המוקד אם פקע: **וכתוב אחד אומר כל הלילה והרים.** דסמיך ליה להוא קרא ולגבי הכהן מדו בד והרים [ו] הדשן אלמא כל הלילה הוא חשיב ובקרי בשר העולה דשן משמשלה בו האור וכאר לעיכול ואם פקעו צריך להחזיר להקטיר: **חליו להקטרה.** שאינו עיכול ואם פקעו צריך להחזיר להקטיר וחליו להרמה מחלות ולהלן קרוי דשן אלמא חלות משויא ליה עיכול: ואי

אחיכא קיימינן אהא דתנן וכו'. רש"י לא גרס ליה אלא הכי גרס תנן התם ול"ג לפרש אחיכא קיימי' כלומר על איזו תרומה קאי ע"כ לא קאי על תרומת הדשן דהכיא פשיטא דהיתה כל שעה סמוך לנקר דפשטיה דקרא משמע הכי על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הנקר וגו' והדר כתיב והרים את הדשן אלא בתרומה אחריתי איירי מתני' והיינו דקאמר אהא דתנן אברים שפקעו אינו מעכבה מנא הני מילי וכו' עד מלקהו חליו להקטרה וחליו להרמה וכדפריש"ת לקמן בשם רי"ץ הבחור דחלות עושה אותן האברים עיכול שלכתחילה יכול להרימם ולהסירם לתפוח וקרי ליה הרמ' ובהיא תרומה איירי מתני' [ו] [ולא שיעשה מהן הרמה דהא דשן כתיב אלא כדפריש' שאם ירצה יאספנו לתפוח כדי להוציאם חוץ למחנה אבל אם רוצה להניחן במקום המערכה כדי למרק מלותן שיהא עצמן ראוין להרמת הדשן עדיין מלותן עליהן ולכך תנן יחזיר למסתבר דאסר מהן מיעוט מלותן עדיין כיון דאין ראוין לתרומת הדשן] והא דקאמר חליו להקטרה וחליו להרמה לאו דוקא אלא ליישנא דמתני' נקט דקתני קודש חלות יחזיר ועיקר מילתיה דרב עלה איתמר ומדאורייתא אין קנבה לדבר אלא כל אימת דהוו שריר מותר להרימן ולהולגן לתפוח כפי הצורך דלא מסרן הכתוב אלא לאכמים כמו שנראה להם להקריב לפנות המערכה כדי לחזור ולסדרה כפי מאי דנפשי' קרבנות היום שהא המערכה מזומנת להקטיר עליה בעלות הנקר ורב כהנא פריך עלה ואי ס"ד דאורייתא היכי מקדמינן וכו' דמשמע ליה דמדאורייתא חלקהו ממש חליו להקטרה וכו' ולא כדקא ס"ד מעיקרא דלא מסרן הכתוב אלא לאכמים אלא א"ר יוחנן מתני' כפשטיה אתרומת הדשן ודקשיא לך והא כפשטיה דקרא משמע דהיתה בנקר מהאי קרא נפקא לן דניתן רשות להקדימה ולאחרה כמו שילוו מדכתיב עד נקר והרים תן נקר לנקרו של לילה ומדלא פירש כמה לא מסרן הכתוב אלא לאכמים וכפ' המזבח מקדם (זבחים דף פו.) דקאמר רב כי הכא חליו להרמה משמע ליה לפי המסקנא דהכא דמוקמינן מתני' בתרומת הדשן דבא ליתן טעם נמי לתרומת הדשן מ"ט זימנין הכי וזימנין הכי הלכך פריך רב כהנא התם כי הכא אלא א"ר יוחנן תרומת הדשן מקרא דעד נקר נפקא א"נ י"ל אלא א"ר יוחנן קרא קמא כולו להקטרה וכולו להרמה כולו להקטרה באברים דאית בהו ממש וכולו להרמה בדשן מעובל ושריר דאמרי' בהו חלות עושה עיכול מעד הנקר נפקא תן נקר לנקרו של לילה והייטו חלות: **אברים שפקעו מעל גבי מזבח כו'.** בפרק המזבח (שם דף פו.) פריך ה"ד אי דאית בהו ממש[א] אפי' לאחר חלות נמי[ב] ואי דלית בהו ממש[ג] אפי' קודש חלות נמי לא ומוקי לה בשריר[ד] מנה"מ וכו' כי הכא ומפ' רש"י התם חליו להרמה ושריר נמי ראוין להרמה[ה] ור"י פי' דלא הוי ראוין להרמה דלאו דשן גינהו אלא חליו להרמה דקאמר כעין הרמה שאין ראוין להקטיר וכן משמע בפ' שני דמעילה (דף ט.): דדייק התם וכן גחלת שפקעה מע"ג המזבח לא יחזיר הא ע"ג מזבח יחזיר ומקשי מינה לרב[ו] ומשני שאני גחלת דאית בה מששא הלכך יחזיר דלא נעשית מלותה משמע דאין ראוי לתרום ממנה דאי ראוי לתרום ממנה א"כ לאחר תרומת הדשן אמאי יחזיר הרי נעשית מלותה מיהו היא גופא קשיא מנא ליה דמיירי לאחר תרומת הדשן דילמא קודש תרומת הדשן אייר דבהא מודה רב דמועלין קודש שנעשה מלותו וי"ל דדומיא דפסולין דקתני בהדה וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר בכל ענין ואפילו קודש חלות ה"ג גחלת איירי בכל ענין[ז] ועוד דבסיפא גבי אברים הוא דמעליג אבל בגחלת לא הפליג דעיכול חשיבא ולא שייך בה לשון הקטרה ולא לשון מוקדה דהא כבר מתוקדא וקיימא ומ"מ יחזיר דלאו ראוייה להרמה היא דלא חשיבא דשן ואכתי לא נעשית מלותה הלכך ע"ג מזבח יחזיר דאכתי לא פקעה לא יחזיר דעל מוקדה על המזבח משמע דדבר שצריך יקידה יהא על המזבח לעולם ואפי' פקע אבל דבר שא"צ יקידה לא וא"ת כשמאפשרי האפר להעלותו לתפוח אין יכולין ליחזר שלא יהו גחלים באפר ואסור להוריד גחלת מן המערכה ובדקאמר במעילה דיחזיר וכ"ש דאסור להוציא וי"ל דמן המעוכלות היה עוטל כדמשמע במס' תמיד שהיה חותה מן המעוכלות הפגימות ואיכא למימר דהגהו לית בהו מששא[ח] אבל גחלת היה דאית בה מששא בהיא אמרינן דיחזיר והא דקאמר במעילה הוא הדין דאפי' אפר לא בעי למימר דהוי כגחלת ממש אפי' לענין חזרה[ט] דגחלת מחזיר לעולם אפי' לאחר תרומת הדשן דאין מעלין אותה לתפוח אבל אפר מעלין לתפוח אלא לענין מעילה קאמר דהוא כגחלת ור"י הבחור מייתב פי' רש"י דחליו להרמה דקאמר אפי' בשריר לענין זה שהרמת הדשן מתירתן לאוספן לתפוח ולא לענין שיעשה מהן תרומת הדשן והא דשן כתיב והייטו דקאמר רחמנא אמרינן דיחזיר והרים את הדשן מחלות כדי להתיר אפי' שריר דמחלות ואילך חשיבי עיכול ואין ראוים להקטרה ואם ירצה יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למחנה אבל אם רוצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מלותם שיהו ראוין הם עצמם לתרומת הדשן עדיין מלותן עליהן הלכך יחזיר דמסתבר למימר דעדיין חסר מהן מרוק מלוה כיון שעדיין אין ראוין לתרומת הדשן והשתא ניחא דבשעה שהיו מאספים את האפר לא היו צריכין ליחזר [אפי'] לוחשות וכן משמע במס' תמיד (דף כח:) דקתני האברים [י] שנתעכלו מבערב סולקין אותן לגל המזבח וכו' עד החלו מעלין באפר על גבי תפוח וכו' אלמא דלא היו מסלקין [אלא] האברים שלא נתעכלו אבל גחלים חשיבי עיכול ואפי' לוחשות: היכי

1 לפתח חטאת רובץ ושטן מאי אמר א"ל שטן ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני ממאי [ט] אמר רמי בר חמא השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני: **מתני'** [א] בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין לפניו בין לאחריו וביוה"כ מחצות וברגלים מאשמורה הראשונה ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מישראל: **גמ'** תנן התם [ב] אברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר ומועלין בהן לאחר חצות לא יחזיר ואין מועלין בהן מנה"מ אמר רב כתוב אחד אומר 2 כל הלילה והקטיר וכתוב אחד אומר 3 כל הלילה והרים הא כיצד חלקהו חציו להקטרה וחציו להרמה מתיב רב כהנא [ג] בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחריו וביום הכפורים מחצות וברגלים מאשמורה הראשונה ואי

מוסף רש"י

תלת מאה ושתין וארבעה. וימי השנה שס"ה ימים (נדרים לב:). תורמין את המזבח. תרומת הדשן מלא המתחה ונותנו במזרחו של כבש (זבחים פו:). מאשמורה הראשונה. ומשום דנפשי' קרבנות ונפיש דשן וצריך להעלותו לתפוח שבאמצע המזבח ולסדר את המערכה בלילה שיוכל לשחוט ולהעלות התמיד בעלות השחר (שם). שפקעו מעל גבי המזבח. לאדם (זבחים פו:). ומועלין בהן. לאמתי בני מזבח דאינהו (שם). ואין מועלין בהן. דכיון דהוו להו כמעוכלין, כדמפרש בגמרא, הוו להו דבר שנעשית מלותו ואין מועלין בו (שם). מנא הני מילי. דבחלות תליא מלתא (שם). כל הלילה והקטיר. על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הנקר, דהייטו הקטרה (שם). וכתוב אחד אומר כל הלילה. ומסיק ליה והרים את הדשן, וע"כ אכל הלילה קאי דהא לא כתיב וכבש הכהן מדו בד אלא כל הלילה עד הנקר ולבש והרים, כן שמעתי בסדר יומא (שם). חציו להקטרה. דלא הוי עיכול אי לאו דשן ממש הוא (שם). וחציו להרמה. דאפילו קשין שבהן ראוין להרמה וקרוין דשן ומיהו בשר ממש ליכא למימר דמיקרי דשן (שם). מתיב רב כהנא. אדרב דאמר חליו להרמה, דמשמע דקודש חלות אלו שעת הרמה היא אפילו מן הנעשין דשן (שם).

מוסף תוספות

א. בהנהו אברים דפקעו. ר"י אלגזי. ב. יחזיר, דהא לא שלטא בהו נורא. שם. ג. כגון דאיעכלו לגמרי. שם. ד. קשין, שנתקשו מחמת האש ששלטה בכולן ונשרפו, אלא שלא נעשו פחם, אלא כעצים יבישים הם מתוכם. רש"י זבחים פו: ד"ה בשריר. ה. וקרויין דשן. שם ד"ה ואפי'. ו. [ד]בשלמא לר' יוחנן דאמר [התם] גבי מעילה, דלאחר תרומת הדשן נמי אכתי לא נעשית מצותו, הא ניחא דהכא אמרינן יחזיר, אלא לרב קשיא אמאי יחזיר כיון דנעשית מצותו. תוס' מעילה ט: ד"ה ונטלו. ז. דקתני וכן גחלת שפקעה, ומינה נמי דייקא דבגחלת אין חילוק בין קודם חצות לאחר חצות, דבכל ענין [חשיבא] עיכול. תוס' זבחים פו: ד"ה וחליו. ח. וחשיבי אפר. שם. ט. דאפילו אפר שפקע מעל גבי המזבח לאחר תרומת הדשן יחזיר. רש"י מעילה ט: ד"ה אינהו.

מסורת הש"ס

ה) נדרים לב. ע"ש, ו) [זבחים פו:], ז) זבחים פו., ד) ז"ל שם:, ח) [דף כד.], ט) [ע"ב], י) ת"י, א) [ל"ל שלא נתעכלו],

תורה אור השלם

1. הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ: בראשית ד ז
2. צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ויקרא ו ב
3. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קודש חלות לילה יחזיר ומועלין בהן דקודם חלות אינו כו' כל"ל והל"ל: (ב) ד"ה ואין מועלין בהן כדקי"ל כל שנעשית מלותו: (ג) ד"ה כל הלילה כו' ואפי' אם פקע מה שעל המוקד והס"ד: (ד) ד"ה וכתוב אחד כו' והרים את הדשן אלמא:

תוס' ישנים

תלת מאה ושיתין וארבע. לפי שנות החמה קאמר. **בפ' רבנו חננא[א] גרס תנן התם איברים בו' כמו שפ' בקונטרס. קודם חצות יחזיר.** בזבחים [פו, ב] מוקי לה בשריר, ולכך קודש חלות (לא) יחזיר שעדיין אינו אפר אבל אחר חלות הוי אפר.

רבינו חננאל

לפתח חטאת רובץ. השטן בגימטריא שס"ד עולה והשנה יש בה שס"ה ימים כדי שיעור שמו יש לו רשות להסטין, יום אחד והוא יום כיפור אין לו רשות להסטין. **בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחריו כו'.** תנן התם בשחיטת קדשים פרק תשיעי אברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר ומועלין בהן אחר חצות לא יחזיר ואין מועלין בהן. כלומר כבר עבר זמנם ובטלה קדושתם. מנהני מילי אמר **רב כתוב אחד אומר כל הלילה והרים וכתוב אחד אומר כל הלילה והקטיר.** ובענין הזה כתובה זו השמועה בשחיטת קדשים בפרק המזבח מקדש באחריתו. פי' קרא דכתיב הכי לא אשכחנן, כי כתיב קרא הכי כתיב, על מוקדה על המזבח כל הלילה, ותני בתורת כהנים, מה אני מקיים לא ילין חלב חגי עד בקר, זהו האמור ללמוד שיהו מעלין מן הארץ האברים שפקעו מעל גבי המזבח כל הלילה [והא מה אני מקיים כל הלילה] שיהא נותנן מבוא השמש והן מתאכלין על גבי המזבח כל הלילה, א"כ מה ת"ל עד בקר, אלא אם אינו ענין לאיכול אברים תנהו ענין לתרומת הדשן, מלמד שתורמין את המזבח כל הלילה. וכיון שהוא מפורש כך בתורת כהנים אמר רב קרא הוא שכל הלילה כשר להקטרה וכשר להרמה, הא כיצד, חלקהו חציו של לילה להקטרה וחציו להרמה.